П’єса на дві дії

Колчанов Олексій Григорович — художник.

Колчанова Тамара Іванівна — доктор наук, професор.

Юрко — їхній син, десятикласник.

Алла — продавець галантерейного магазину.

Кудрицький Борис Миколайович — художник, друг Колчанова.

Надія Коваленко.

Фєдір.

Лікар.

Міліціонер.

ДІЯ ПЕРША

Ще до того, як піднімається завіса, з динаміка лине тиха пісня під гітару:

Ходить по світу

Старенький дивак

Годинникар Тік-Так,

Добрі хвилини шукає,

В торбу червону складає.

Тік-так… Тік-так…

Тік-так… Тік-так…

Старий дивак…

З чорною торбою

Ходить Кошій,

Злі підбирає хвилини

Мерщій

В кожної він людини

Злі підбирає хвилини,

Ще підбирає

Змарнований час

У нас, у нас,

У нас…

Тими хвилинами він живе.

Тому і Безсмертний…

Піднімається завіса.

Квартира Колчанових. Ліворуч — вітальня, праворуч — спальня. З вітальні двері у передпокій та на кухню. Юрко сидить у спальні на підвіконні, маленьким люстерком пускає сонячних зайчиків кудись на вулицю. У вітальні Колчанова говорить по телефону.

Колчанова. Таню? Це я… Тамара Іванівна… Значить, так… Обдзвоніть, будь ласка, членів кафедри: попередьте, що завтра кафедра буде не о третій, а о четвертій. Мене викликає на другу Катерина Сергіївна в міністерство. Я просто не встигну. І запросіть сьогодні після занять кураторів груп… Так… так… На кафедру. У мене третя пара в білому корпусі. У чотириста восьмій, я можу трохи затриматися, хай не розходяться… Ні-ні… Зараз не буду. Зараз я в управління, тоді в ректорат, потім на хвилинку забіжу додому, потім… Хто? Михайлюк? Нічого, почекає. Хай приходить вчасно. До вівторка у мене жодної вільної хвилини. Я консультую дипломників по вівторках. Хай тоді й приходить. Ну, гаразд… До побачення!.. (Кладе трубку.) Юрко!

Юрко. Ау!

Колчанова (заходить у спальню). Ну, чим ти тут займаєшся?.. Знову до школи не пішов.

Юрко. Ну, я ж тобі казав. Болить. Отуто. Протягло десь, мабуть…

Колчанова. Протягло!.. Дивись, щоб тебе не протягло повз інститут… Якщо атестат буде нижчий чотирьох з половиною, я вже нічого для тебе зробити не зможу. При всьому бажанні. Дивись!

Юрко (зітхає). Дивлюсь, Тамаро Іванівно…

Колчанова. Не називай мене Тамарою Іванівною. Скільки разів я тобі говорила!

Юрко. Вибач, мамусю! Більше не буду! (Цілує її).

Колчанова. Сідай зараз же за англійську! (Притуляє губи до його скроні.) Температура нормальна. Нічого!

Юрко (зітхає). Добре., сяду…

Колчанова. Я йду. Захочеш їсти, розігрій собі… Там у холодильнику битки… Почистиш… Ох, у нас же зовсім немає картоплі… Я не встигла купити. Треба було б вийти… Але, якщо тебе хтось побачить, буде незручно: до школи не пішов, а… Відвариш собі вермішелі… А якщо зайде батько, скажеш, щоб купив картоплі. Гроші у серванті. І хай забере білизну з пральні. Ну, бувай!.. (Виходить.)

Юрко. Бувай… (деякий час нервово ходить по квартирі, дивиться на годинник, потім підходить до телефону, знімає трубку, набирає номер). А… Альо… А… Аллу з парфюмерного… будь ласка… Це… це з дому… Дуже треба… дуже… будь ласка!.. (Пауза.) Алла?.. Привіт!.. Це я!.. Юрко!.. Ага!.. А я тобі зайчиків пускав, пускав тільки що. Ти навіть не… Слухай!. Знаєш… приходь зараз до мене. А?.. У вас же перерва зараз почнеться… А в мене нікого… ну… ну, ти ж учора казала… Ну, прийди, ну… Будь ласка!.. Ну, я тебе дуже прошу… Та ні! Ніхто не прийде! Ти що!. Мати щойно пішла. Батько у майстерні. Він удень ніколи додому не приходить… Пообідаємо разом… Битки є… І закуска знайдеться — шпроти, сайра, лосось. Якби ти не на роботі, можна було б і… Але… На півгодинки… Ну… ну, будь ласка… Я тебе дуже прошу!.. Прийдеш?.. Серйозно!! Ну давай!.. Швиденько!.. П’ятий поверх, сімнадцята квартира. Сімнадцята… Ага! Давай! Чекаю! (Кладе трубку, починає метушитися по квартирі, відкриває сервант, дістає тарілки, ножі, виделки, щось у нього падає, він невміло й квапливо накриває на стіл; несподівано дзвонить телефон, Юрко знімає трубку.) Альо… Ні, Тамари

Іванівни немає. Буде пізно увечері. Будь ласка!.. (Кладе трубку, продовжує метушитися, накривати на стіл, знову дзвонить телефон, він знову знімає трубку.) Альо!.. Її немає!.. Будь ласка! (Кладе трубку, продовжує готуватися до приходу гості, біжить на кухню, повертається; знову дзвонить телефон, Юрко нервово хапає трубку) Альо!.. Немає її! Немає!.. Не знаю! Будь ласка! (Висмикує телефонний шнур з розетки.) Все! Нікого немає вдома!.. (Закінчує накривати на стіл, вмикає магнітофон.)

У передпокої дзвінок. Юрко біжить туди. Повертається разом з Аллою.

Алла. О-о!.. Як у вас тепер!.. Ні-чо-го!.. Я в тебе взагалі, по-моєму, тільки раз була… у третьому класі, здається, ще на Рєпіна…

Юрко. Та що там… Здрастуй!.. Здрастуй, сонечко!.. (Порівчасто обіймає її, намагається поцілувати.)

Алла (уникає обіймів). Та почекай!.. (З цікавістю оглядає квартиру.) О!.. Яка ваза!.. Звідки?

Юрко. З Чехословаччини.

Алла. Капітально!.. В нас у продажу таких не було. А чарочки… на довгих ніжках?..

Юрко. Угорські.

Алла. Дуж-же!.. Теж у нас не продавалися… Скільки імпорту! Виключно!.. Це що — твій татунчик за рубіж вискакує?

Юрко. Та ні.

Алла. Він же художник.

Юрко. Ну й що… Алло! (Знову нетерпляче обіймає її.)

Алла. Та почекай ти!

Юрко. Ну, ти ж сама вчора у парку сказала, що якби…

Алла. Ну й що!.. А то піду.

Юрко. Та я ні… Просто…

Алла (підходить до портрета, який висить так, що глядачеві не видно, що на ньому намальовано). О!.. Це він намалював?

Юрко. Ага.

Алла. А хто це?

Юрко. Тамара Іванівна… Мати…

Алла. Дуж-же! Мені подобається. Він її, мабуть, здорово любить. Так намалював.

Юрко. Аякже! Вона у нас… Будь здоров! Голова сім’ї!

Алла. А він? Він же, мабуть, талановитий… Так намалював…

Юрко. Та… талановитий… Але… закомплексований (махає рукою). Шукає щось… І не може знайти. Нікого в майстерню свою не пускає… Десять років пише якесь полотно… А гроші… Тільки й того, що дитячу художню студію у Палаці піонерів веде. На сто двадцять кербе…

Алла. Хіппар, значить... Наш Толик, магазин який оформляв, зелений зовсім, а гребе будь здоров. Художникам це ж запросто...

Юрко. Та... Давай краще закусимо... Якби тобі не на роботу, можна було б і трохи... той...

Алла. Почекай... Я ще спальню подивлюсь. Можна?.. У вас такий шермон!.. А я... Люблю красиві речі... У мене — естетичний смак. (Підходить до шафи.) Можна відчинити? На хвилиночку...

Юрко. Відчиняй.

Алла (відчиняє шафу). О-оу!.. У тебе мамуля правді... в порядку... Ти диви!.. Ні-чо-го! (Перебирає сукні.)

Юрко. Алло!.. (Прохально.) Ну, я ж... Ну, ти ж... Алло!

Алла (продовжує перебирати сукні). Ух, яке плаття!.. У-у-у!.. Та почекай!.. Слухай, можна, я поміряю?.. На хвилиночку тільки. Я таке на одній чувисі бачила... Можна?

Юрко. Давай! Чого там...

Алла. Тільки одвернись. Ну!

Юрко. Будь ласка... (Неохоче одвертається.)

Алла. Хвилиночку... Зараз... (Знімає своє плаття, вішає на дверцята шафи, починає надягати плаття Колчанової.)

У передпокої смикаються двері, дзвонить дзвінок і одночасно чути голос Колчанова: "Гей! Хто там?.. Юрко!.. Тамаро!.."

Юрко (перелякано пошепки). Ой! Батя!

Алла. Ох!.. От бачиш… (Намагається швидко переодягтися, спохвату плутається, не може попасти в рукава.) Ну!.. Ну!.. От бачиш!..

Юрко (метушиться). Нічого! Нічого! Там ланцюжок… С… сховайся! Сховайся поки що!.. Я його випроваджу!.. Зараз! (Підштовхує Аллу до шафи.)

Алла. Ну… оце вскочила!.. Ану тебе! (Лізе в шафу.)

Юрко. Тільки на хвилинку! Тільки на хвилинку! Я його зараз випроваджу. (Замикає шафу на ключ, ключ ховає в кишеню, навшпиньках біжить у вітальню, швидко, намагаючись не дзвякнути, ховає все зі столу в бар, потім біжить у передпокій, звідти чути його голос: "Зараз! Зараз! Що за паніка!")

Входять Юрко і Колчанов.

Колчанов. Відколи це ти почав замикатися на ланцюжок?

Юрко. Та… якийсь тип підозрілий швендяє тут по квартирах.

Колчанов. А… чому ти взагалі дома? Не пішов до школи? Мами нема?

Юрко. Нема. А в мене завтра контрольна. Спеціально лишився, щоб підготуватися. Так треба заважати? Хочете, щоб був хороший атестат, а самі… Ну, що таке? Що?

Колчанов. Вибач. Я на хвилинку…

Юрко. До речі, мама сказала, щоб ти купив картоплі і забрав білизну з пральні.

Колчанов. На жаль… зараз…

Юрко. Вона буде гніватися. Ти ж знаєш… Ну, збігай на хвилинку. Просто зараз. Я б сам, але… в мене горло… і контрольна…

Колчанов. Ні. Мені треба терміново подзвонити. Я тихенько. Із спальні. (Бере телефон, він на довгому шнурі — помічає, що телефон роз’єднано.) О, ти…

Юрко. Ага! Щоб не заважали (вмикає телефон, іде слідом за батьком у спальню). Тобі потрібні ці неприємності. Ну збігай!.. Ти ж знаєш, вона не любить, коли… Подзвониш через десять хвилин…

Колчанов (зупиняється на порозі спальні). Вибач. Але в мене важлива… ділова розмова. Ти собі займайся. Я тихо.

Юрко (спалахує). Я не збирався підслуховувати! (Рвучко зачиняє двері спальні, нервово ходить по вітальні, збільшує гучність звуку магнітофона.)

Колчанов (довго набирає номер — видно, міжміський, по коду). Алло!.. Лікарня?.. Здрастуйте. Скажіть… будь ласка… як здоров’я Коваленко Надії… П’ята палата? Так… Це… це її знайомий… Так… так… той самий, що приїздив… так… Колчанов… Що?.. Що?.. А як… син?.. Що?.. Так… так… Тоді я зараз виїду… Зараз же… До побачення. (Кладе трубку, знову набирає номер, причому кілька разів, мабуть, зайнято, нарешті додзвонюється.) Довідкове? Скажіть, коли найближча електричка на Вінницю?.. Дякую. (Кладе трубку, підходить до шафи, хоче відчинити, ключа немає, махає рукою, іде у вітальню.) Юрко! Я мушу терміново виїхати у… у справі..

Юрко. Знову?.. Їдь… Якщо мусиш… Мені що… Будь ласка. Мамі поясню, мені не треба…

Колчанов. Мамі скажеш… скажеш, що я… взяв з господарчих… п’ятнадцять карбованців… (Бере гроші в серванті.)

Юрко (пхикає). Давай! Чого там..

Колчанов (ніяково). Я через пару днів віддам… коли приїду… ну… ну, бувай здоров.

Юрко. А… коли приїдеш? Що мамі сказати?

Колчанов. Ну… через пару днів… напевне. Му, бувай! (Швидко виходить.)

Юрко іде слідом за ним у передпокій, потім швидко повертається, біжить у спальню, відмикає шафу, звідти вилазить Алла.

Алла. Ну-у, знаєш!.. Фу-у!.. Ледь не задихнулася!.. Такого в мене ще не було!.. Ну!.. Як у кіно!.. Розповім — дівки луснуть від реготу. Ой!.. Ха-ха-ха!.. (Сміється.)

Юрко. Ну, пробач!.. Ну, так вийшло!.. Хто ж знав, що йому треба буде подзвонити… у важливій справі… Не сердься!.. (Намагається обійняти її.)

Алла (відштовхує його). Одчепись!.. У важливій справі!.. Ха-ха! Ну, твій татунчик і жук! Я тобі скажу… Не знаю, що він там шукає, але телицю він собі вже знайшов. Абсолютно!.. І, здається, в них ще й синочок саме знайшовся. Отже, поздоровляю з братиком! Ха-ха!

Юрко. Що?! Що ти мелеш?

Алла. Не мелю, козел!.. А кажу те, що чула! Він у лікарню дзвонив. У Вінницю. Питав про здоров’я Надії Коваленко. І про синочка.

Юрко. Ти що?!

Алла. Ну, гаразд, розбирайтесь тут самі. А мені на роботу треба. Давай випускай мене, швидко! Ну! (Виходить.)

Юрко мовчки йде слідом за нею. потім повертається.

Юрко. Не може бути… Все, що завгодно… але… щоб… непорозуміння якесь… Та ще й гроші взяв — для цього… господарчі… мамині… Не може цього бути! Ні!..

Дзвінок у передпокої. Юрко йде туди, повертається разом з Кудрицьким.

Кудрицький. Ху-у… Дай віддихатися. Ледве на ногах стою. Дві доби не спав. Не лягав навіть. Махав пензлем. Сьогодні вранці комісія приймала мій "шедевр". Після доробок. Ху-у… Наче п’яний. У голові макітриться… Але зараз не про це… Де батя? У майстерні нема, і вдома, я бачу, теж. Де цей… пустун?

Юрко. Що таке? Що сталося? Дядю Борю!

Кудрицький. Нічого. Нічого страшного. Просто… просто прийшла "бомага"… І треба її негайно погасить. Щоб не було зайвих розмов… Зараз такий час… Ти хлопець дорослий… З тобою можна одверто… Розумієш, на комісії Вася Погорєлов з Худфонду раптом каже… Ну, де батя?

Юрко. Поїхав. А що сталося? Яка "бомага"? Дядю Борю!

Кудрицький. "Яка"! "Яка"! З вінницького витверезника!..

Юрко. Що?

Кудрицький. На жаль!.. (Розводить руками.) "Повідомляємо, що член Художнього фонду товариш Колчанов у нетверезому стані..." Пробач, старий, звичайно, незручно синові про батька таке., але... виручати треба, а не... Де він?

Юрко. Поїхав.

Кудрицький. Куди?

Юрко. У Вінницю, здається...

Кудрицький. Знову?.. Тьху!.. У вас що, там родичі?

Юрко. Ні.

Кудрицький. Це ж треба! Наших витверезників йому не вистачає. У Вінницю спеціально їздить. Оригінал!.. Це ж треба! Колчанов!.. Совість наша! Завжди мене критикував за... за це саме... І раптом... Ха-ха!.. А взагалі щось він останнім часом... кислий якийсь ходить. У вас що — у сім'ї... це саме... непорядок? А? Як там у нього з... з мамою?

Юрко. Не знаю... Звичайно, по-моєму.

Кудрицький. Звичайно!.. Хіба може бути звичайно з такою незвичайною жінкою... (Дивиться на портрет, зітхає.) То ти ще, старий, нічого не розумієш... Ху-у... Втомився. Просто упаду зараз. Піду на кухню... подрімаю трохи, бо... Як Батя об'явиться, буди негайно.

Юрко. Та лягайте тут... Дядю Борю!

Кудрицький. Ні! Ні! Твоя мама любить порядок. А я... на комісію прямо з майстерні... А ванну приймати зараз нема сили. Я хвилин десять, не більше... (Виходить.)

Юрко нервово ходить по кімнаті. Розгублений. Не знає, що робити. Дзвонить телефон.

Юрко (знімає трубку). Альо!.. Ні! Тамари Іванівни нема… Не знаю… Будь ласка… (Кладе трубку, телефон знову дзвонить, Юрко знову знімає трубку.) Альо!.. А?.. Це ти?.. Та ні!.. Що ти… Навпаки… Заходь. Звичайно… Звичайно… Заходь… (Кладе трубку, виходить, — мабуть, у кухню, — повертається.) Спить… Як убитий… (Ходить по кімнаті.) Що ж це таке насправді… Невже тато?.. Дурниця якась… А взагалі тиждень тому він таки їздив на три дні кудись… Значить, у Вінницю… І там… (Хворобливо морщиться.) Народження відзначав…

Дзвоник у передпокої. Юрко йде туди, повертається разом з Аллою. Вона захекана — видно, поспішала.

Алла. Ти що переживаєш?.. Ти знаєш… я, мабуть, щось наплутала… Зопалу ляпнула… Посидів би ти у шафі… Хих-хи!..

Юрко. Та ні… Здається, не наплутала… Тут прийшов зараз його друг, теж художник…

Алла. Де? (Збентежено підводиться.)

Юрко. Та сиди!.. Він спить на кухні. Дві доби очей не стуляв, здавав комісії картину. Його зараз атомною бомбою не розбудиш.

Алла (махає рукою). А, хай… подумаєш… Що я — в гості не можу прийти? Так що?..

Юрко. Так він сказав… А!.. не хочеться говорити…

Алла. Ну, не кажи… І взагалі — не думай… Мало що…

Юрко. Та я… нічого… просто… Якщо він… То де так підло!., так підло!.. Мати ж все на собі тягне! Все!.. А він…

Алла. Взагалі, звичайно… Мужики бувають такі… такі… Я знаю…

Юрко. Але я ніколи нічого не помічав. Він же так любив маму. Все життя. Я з дитинства пам’ятаю…

Алла. А!.. Всі ви однакові… Вам тільки повір… Ну, я не про всіх, звичайно… Та ти не дуже… Чуєш…

Юрко. А я не дуже…

Алла. Годі тобі… В тебе очі зараз, знаєш, як… як в того кошеняти… Я, пам’ятаю, в дитинстві кошеня в хату притягла. Так п’яний вітчим його у вікно… з сьомого поверху… А!.. Як я бігла сходами!.. Думала, вб’юся… Він ще був живий… нявчати не міг, тільки широко розтягав рот, і очі були такі… А!.. (Махає рукою.) А… а взагалі треба було б перевірити. Щоб даремно не підозрювати і не мучитися. Завжди краще правда.

Юрко. Як це — перевірити?

Алла. Дуже просто. В елементі. Поїхати у Вінницю і…

Юрко. Як?

Алла. Як усі люди. Транспортом. Походити по лікарнях. Не така їх у Вінниці величезна кількість. Надія Коваленко. Елементарно. Завдання для червоних слідопитів з четвертого класу. Козлу ясно.

Юрко. Та ну! (Махає рукою.) Що це дасть?..

Алла. Як це? Та ти що… Он у касирки з ювелірного була історія. Чоловік поїхав на курорт, і там його заклеїла якась з Донецька. І став він мотатися у відрядження у той Донецьк. А чоловік не який-небудь… зам. директора там чогось. Будь здоров!.. Вона не знала, не знала, а потім раптом — раз! — листа перехопила… Так що ти думаєш?.. Поїхала, накрила їх, надавала по мармизі і цій лялі, і своєму дурневі, настрахала як слід, і все стало на місце. Зараз зразкова радянська сім’я. А якби сиділа, нічого не знала? А? Лопнула б сім’я, як булька на воді. Ти що!.. Треба діяти одразу, не втрачаючи часу. Як це не знати?.. Треба знати… обов’язково!.. Може, ця Коваленко твоєму татунчику пацана тулить, а це зовсім і не його. А?.. Ти що?.. Хіба можна сидіти склавши руки? Скільки таких баби обкручують! Ого!.. А тоді або примушують одружитися, або аліменти здирають. Навіть з жонатих. Тим більше художник!.. Ти що!..

Юрко (розгублено). А… а що?.. Що ж я можу… Я ж…

Алла. Хочеш, я з тобою поїду?.. Мені тільки одним оком на неї глянути, і я тобі одразу скажу… Я таких баб — з ходу… Мені просто жаль, якщо… У мене ж теж батечка забрала одна… не будемо говорити… Я таких спритнячок у-у-у!.. Гуляй-гуляй, але сім’ї, де діти, не чіпай!.. Хочеш, поїду?

Юрко. А… ти можеш?

Алла. В елементі. У мене три відгули за свята. Хоч зараз. Піду до нашого Павла Петровича… Він на мене давно око поклав. "Подзвонили… терміново треба їхати, захворіла тітка у Вінниці…" Ще й квитки дістати поможе… Він, він такий… У нього всюди… Ну?

Юрко (непевно). Я знаю… А… а мати?

Алла. Записку залишиш: так і так, буду через два дні, не хвилюйся, приїду — розкажу… А потім щось придумаємо…

Юрко. Я знаю… Якось… Я ніколи…

Алла. Ну, ти ж і лопух!.. Ну!.. Воно мені треба!

Юрко. Та ні… просто… якось…

Алла. От теля!.. Якось… якось!.. Вирішується доля твоєї сім’ї… Може, без батька лишишся… А ти…

Юрко. Ну, добре, добре… А… а гроші?.. Це ж…

Алла. Та є в мене гроші, цуцику. Я ж працівник торгівлі.

Юрко. Ні! Ні! Що ти?!

Алла. От же ж!.. Та віддаси ж потім. Шмотку якусь продаси і… Слава богу, навалом…

Юрко. Ну, гаразд. Я з господарчих поки що візьму. А то мати ще більше хвилюватиметься. Поїхав на два дні кудись і — без грошей…

Алла. Ну, давай!

Юрко (бере з серванта гроші, роззирається по кімнаті). З речей що взяти? У дипломат, мабуть?

Алла. Ану тебе! Теж мені — Амундсен! Великий мандрівник! Не треба нічого. Зубну щіточку в кишеню сунь. І досить. Ну й шкарпеток пару. На два ж дні всього. Пиши записку.

Юрко (пише записку). Перший раз у житті брешу матері.

Алла. Вітаю з прем'єрою!.. Але це не брехня... Це просто недомовка... А взагалі всю правду кажуть лише дурні. Ходімо.

Юрко. Ходімо. (Зітхає.)

Юрко і Алла виходять. Чути, як у передпокої хряскають двері. Деякий час сцена порожня. Потім виходить Кудринький.

Кудрицький. Двері хряснули... Прийшов хтось... Чи пішов... (Кличе.) Юрку... Де ти, старий?.. Пішов... (Дзвонить телефон, Кудрицький знімає трубку.) Аллоу!.. Тамари Іванівни... здрастуйте... нема... Не знаю... ні, це не чоловік... на жаль... Близький друг... чоловіка... Що?.. Завтра?.. О четвертій? Дуже приємно... Передам, дівчино. Обов’язково!.. Всього найкращого... (Кладе трубку.) Гм... Голова — як трамвай... Дзвенить, кудись мчить і хитається... (Сідає в крісло, дивиться на портрет.) Цариця Тамара!.. Дивна жінка! (Декламує.) "Нам не судилося з тобою разом в життя у парі йти, і горе й радощі нести важкою й світлою порою"... Ех-хе-хе! Королева моєї мрії! Ну чому, чому ти дружина мого друга Олекси Колчанова? І не смію я навіть думати про тебе... "Для мене дружина друга — не жінка", — сказав якийсь мудрець... Або дурень... Чорт його батька зна... Ти ж для мене — принадніша від усіх жінок світу... Нічого не можу з собою вдіяти... (Дзвонить телефон, Кудрицький знімає трубку.) Аллоу!.. Ні, нє можна. Бо її немає вдома... Не скажу-с... Хто?. Студент-дипломник Колупаєв? Добре, передам, товаришу Колупаєв. Бувайте здорові! (Кладе трубку.) Дідько візьми! Виявляється, окрім мене, ти ще потрібна десяткам якихось мужиків. У тому числі проректору по науці і студенту-дипломнику Колупаєву. На певне, двієчник і йолоп. І таємно закоханий у професора Колчанову. Негідник! Як і проректор по науці... Тому що в тебе неможливо не закохатися. Ти з тих жінок... В тобі якось особливо відчувається ота споконвічна загадка жінки...

У передпокої хряскають двері. Входить Колчанова.

Колчанова. Боря?.. Здрастуй... А... а де Юрко?

Кудрицький. Здрастуй, царице! Здрастуйте, Ваша Величність!.. Принц Юрко кудись вийшли... Так, одразу, щоб не забути: дзвонили... студент-дипломник Колупаєв і з ректорату. Завтра нарада у проректора по науці. О четвертій.

Колчанова. Ах, як це не до речі. В мене завтра такий божевільний день... (Помічає Юркову записку на столі, на яку не звернув уваги Кудрицький, читає.) Що? Що це значить?.. Борю! Куди він поїхав? Що сталося? Борисе!

Кудрицький. Пробач!.. Я не хотів тобі говори пі... Але раз... раз він поїхав, він усе владнає...

Колчанова. Що?.. Що трапилось?

Кудрицький. Та не хвилюйся!.. Пусте!.. Просто... Ханиг вони не підбирають. А побачать когось... одразу...

Колчанова. Що?.. Про що це ти?

Кудрицький. Та не хвилюйся ти, чесне слово!.. Подумаєш! Головне вчасно погасити.

Колчанова. Ти можеш нарешті сказати, в чому справа? Я нічого не розумію.

Кудрицький. Ну, прийшла на Олексу "бомага". З вінницького... цього самого... ви... тверезника.

Колчанова. Що?!

Кудрицький. Авжеж, неприємно. Ніхто не каже. Але він все владнає. Не бійся. Тому й поїхав. Оформить їм пару стендів, намалює парочку плакатів. Все буде о’кей! Вони художників люблять.

Колчанова. Яка ганьба! Докотився!.. Боже мій!.. Яка ганьба!

Кудрицький. Ну, не треба… З кожним може трапитися.

Колчанова. А Юрко куди поїхав?.. Я ж тебе про Юрка питала… Записку он лишив. (Показує.) Ти ж був. Ти що — нічого не бачив? Він тобі нічого не казав?

Кудрицький. Юрко?.. Юрко… Стривай… Я чув з кухні якісь голоси… Значить, це не снилося… Юрко і якась дівуля… Вона його вмовляла їхати. Так!.. На дачу, певно…

Колчанова. Дівуля?.. Боже мій!.. Цього ще не вистачало!

Кудрицький. Що таке?.. Я розумію, ти суворих правил. І мати. Але… в десятому класі… Зараз у школах взагалі…

Колчанова (бере трубку). Слухаю… А… Здрастуйте, Ірино Степанівно… Так, я вам дзвонила. Щоб нагадати, що захист у четвер. Так. Ні, нічого… Робота посередня. Описова частина трохи кульгає. Є деякі неточності, неув’язки… Але… я гадаю… будемо рекомендувати… так… так… Це ж тільки внутрішній захист. Він ще попрацює, дотягне, і буде нормально. Красильников ознайомився, так. Він ставиться позитивно… Так, ну, добре… Всього найкращого. Як почуває себе Іван Андрійович?.. Радію за нього. Передавайте йому привіт. До побачення! (Кладе трубку.)

Кудрицький. Ну, знаєш, ти…

Колчанова (опускається в крісло). Як я втомилась!.. Боже мій!.. Як я втомилась!.. За що?.. За що?.. Все життя у такій напрузі. Все життя. І замість того, щоб... І один, і другий... В нього ж такий відповідальний рік!.. Ну чому, чому тільки я повинна про все думати... За все відповідати... Чому? Як я втомилась!..

Кудрицький. І я ніколи не бачив, щоб ти плакала... Потрясаюча жінка!..

Затемнення.

Лине тиха пісня під гітару. У темряву вривається перестук коліс електрички. Праворуч висвітлюється частина вагона. Біля вікна сидять Юрко і Алла.

Юрко. Знаєш, я ще в сьомому класі...

Алла. Не бреши... Це ти вже зараз, коли побачив мене за прилавком... Що робить макіяж!.. А тоді... тоді ви всі за Стелкою Гончарук упадали. Всі!.. І що ви в ній знайшли? Я її недавно зустріла... Котлета по-київськи. Ні талії, ні... А от я... справді... У восьмому ти мені дуже подобався... Я, дурна, плакала навіть колись... Коли ти після уроків пішов проводжати Галку Сліпченко...

Юрко. А ти у вечірню хоч ходиш?

Алла. Та ходжу... зрідка...

Юрко. Гм... Вчився з тобою стільки років і... виявляється... зовсім тебе не знаю... Як не ти враз зірвалася... поїхала...

Алла. А я заводна... Дівчата знають... Я завжди... Якось ми в Ленінград... Ой! Сміхота!.. Відзначали в суботу день народження Анжели з галантереї... Заговорили про Ленінград... Ніхто не був... І я

раптом: "А давайте, дівчата, махонем у Пітер! Прямо зараз!" Саме зарплату в той день одержали… і прогрес… Ну, деякі, звичайно: "Та ти що!.. Мама… тато…" А ми утрьох — я, Анжела і Маргарита, касирка, — в елементі… З ходу — в аеропорт. Рейс був якраз о дванадцятій… І… Прилетіли о третій ночі. І одразу — в місто… Невський… Літній… Зимовий… Смольний… Ісаакій… Якраз білі ночі були… Навіть у Петергоф на автобусі швиденько з'їздили… А пізно увечері назад в аеропорт… І в понеділок, як штик, — на роботі. Правда, сонні, як мухи. Не спали ні грама…

Юрко. А як же мати?

Алла. А що?.. Подзвонила, сказала — їду. І все… Що я — маленька? Самостійна людина. Та вона й звична в мене. Ти ж знаєш — я ж була… Особливо вдома. Увесь двір отак колошматила. То у Пущу зривались, то у Святошино, то на Труханів… Дніпро з хлопцями перепливала…

Юрко. Ну, ти…

Алла. А що?.. Життя дається один раз, і прожити його треба так, щоб… А ти тихенький? Кімнатний?

Юрко. Та ні, але…

Алла. А ти взагалі куди збираєшся? Після школи. В інститут?

Юрко. Та мати штовхає, але… не знаю…

Алла. Ну, раз вона в тебе завкафедрою — нема питань… А я — не шкодую… Не обов'язково мати диплом, щоб… Можна непогано прожити й без… Головне не диплом, а…

Юрко. Звичайно… але…

Алла. А художником ти не хотів? Чи здібностей не було?

Юрко. Чого це? У дитинстві я якраз досить непогано малював. Батько навіть… захоплювався. Хотів, щоб я продовжував. Збирався навіть переводити мене у художню…

Алла. Ну, так чому?..

Юрко. Мати не захотіла… Та й я… Надивився, що це таке… Художником треба бути або заслуженим… народним… лауреатом… або…

Алла. Ну, ти високо літаєш.

Юрко. А що?.. Думаєш, приємно, коли тебе питають: "Ну, що нового написав твій батько?.. А в останній виставці він участь бере?" А ти не знаєш, куди очі ховати. Думаєш, приємно?

Алла. Так… звичайно…

Юрко. І коли на день народження вони мені щось дарують, а я знаю, що воно куплене на мамині гроші…

Алла. Звичайно.

Юрко. І от тепер виявляється, що він… що в нього є інша… і… і ще й дитина… (Одвертається до вікна.)

Алла. Ну, ти почекай, почекай… Це все ще перевірити треба. І якщо, то я… Я такий скандал можу вчинити! В елементі!.. Я це вмію. Дівчата знають… А що?.. Мені втрачати нічого!.. Такий скандал учиню!.. Вся Вінниця збіжиться. От побачиш!.. От побачиш!..

Завіса.

ДІЯ ДРУГА

Знову з динаміка лунає тиха пісня під гітару:

Сміється, глузує Кощій з дивака.

Що торба у нього

Порожня така…

З порожньою торбою

Ходить дивак.

Годинникар Тік-Так…

Бо все, що у нього є.

Людям він роздає…

Кого не зустріне,

Останні хвилини

Виймає з торбини

І віддає…

Усе, що є…

Тік-так… Тік-так…

Тік-так… Тік-так..

Старий дивак…

Піднімається завіса.

Глухий кут лікарняного коридора. Ліворуч двері, праворуч двері. На лівих дверях табличка — "Реанімаційна". На правих — "Кабінет головлікаря". Майже на всю сцену — біла стіна. Біля стіни на дерев’яному диванчику сидить Колчанов. Коло нього на кріслі-колясці Федір.

Федір (показує Колчанову фігурки з коріння й гілок). Це олень… Зупинився і прислухається.

Колчанов. Так… Мабуть, відчув небезпеку… Вовка або мисливця… Хто його зна… Добре!.. Виразно!.. Дуже!

Федір (показує іншу фігурку). А це птах…

Колчанов. Сойка!.. Кричить, попереджає оленя про небезпеку… Сойки завжди попереджають… Гарні птахи… Особливо вдала голова… Дуже мені подобається. Дуже!

Федір (показує ще одну фігурку). А це…

Колчанов (перебиває). Не треба. Не кажи. Я бачу. От саме цього вовка олень і злякався… Але даремно. Тому що вовк старий, беззубий. І йому вже не наздогнати оленя. І він лише похмуро й безнадійно дивиться оленю вслід.

Федір. Так… Правильно!.. Як ви здорово все розумієте!..

Колчанов. Та що тут розуміти! Просто ти здорово це робиш. У тебе хороше око і точна рука. Ти талановитий мужик.

Федір (махає рукою). Та! Це просто так… У мене матеріалу мало. Тільки те, що хворі ходячі приносять. Або персонал…

З реанімаційної виходить лікар.

Лікар (Федору). Знову ти тут… Я ж просив!.. (Заходить до кабінету.)

Федір (Колчанову). Вибачте… (Виїздить.)

З кабінету виходить лікар.

Колчанов (підводиться йому назустріч). Ну, що? Як?

Лікар. Нічого нового… Робимо все, що можемо. Але… стан дуже важкий… (Заходить до реанімаційної.)

Колчанов знову сідає на диванчик. Задумується. Чути пісню під гітару. За стіною коридора висвітлюється площадка. Лавка у парку. На ній Колчанова, молоденька, у скромному платті. З книгою в руках.

Колчанов (звертається до неї). Я весь час думаю про тебе зараз. Весь час… І відчуваю свою провину… перед тобою. Так… Можливо, я мусив тоді як слід розібратися, вдуматися, зрозуміти… Ще тоді, майже двадцять років тому, під час нашої розмови тієї у парку Шевченка… (Говорячи, йде за сцену і з’являється згодом на площадці за серпанком білої стіни — в іншому піджаку, без вусів, з етюдником у руках)

Колчанова (підводить голову від книги). А… це ви? Здрастуйте!..

Колчанов (сідає поряд з нею на лаву, лагідно). Здрастуйте, здрастуйте, мила Тамаро!..

Колчанова. Послухайте, Олексію... Я хочу вам сказати... Нам не треба більше зустрічатися..

Колчанов (збентежено). Що? Чому?

Колчанова. Не треба. Так буде краще.

Колчанов. Але чому? Чому?

Колчанова. Тому. Нічого хорошого з цього не вийде. Я повинна закінчити аспірантуру, захиститися...

Колчанов. А хіба я вам заважаю? Хіба...

Колчанова. Звичайно... Ви заважаєте мені. Я думаю про вас... Я... Я ж жива людина... не можу я, розумієте! Не можу!.. Мені зараз це зовсім ні до чого, не потрібно — ні зустрічі, ні...

Колчанов. Але... я ж... я ж люблю вас...

Колчанова. Вам здається... Це мине... Ви художник, пристрасна натура... Ви вже, мабуть, стільки разів говорили ці слова...

Колчанов. Я... Я нікого ще не просив стати моєю дружиною. Нікого. Ніколи. І, крім вас...

Колчанова. Я не можу стати вашою дружиною, Олексію.

Колчанов. Чому?

Колчанова. Я вам сказала. Мені треба закінчити аспірантуру, захиститися.

Колчанов. Але хіба…

Колчанова. Так! Так!

Колчанов. Пробачте… Але стільки заміжніх жінок закінчують аспірантуру і захищаються… Я вам наведу безліч прикладів.

Колчанова. Ні, я не така, як інші. Сили, мабуть, не ті. Поки не захищусь, заміж я не вийду.

Колчанов. Ну, гаразд. Я буду чекати.

Колчанова. Це довго. Років два-три, не менше. Немає сенсу.

Колчанов. Я буду чекати. Я… я люблю вас.

Колчанова. Ну, добре, якщо ви вже так… так хочете, я скажу… Я… я лю… я захопилася на п’ятому курсі однією людиною… і… і…

Колчанов. Ви хочете сказати…

Колчанова. Так!.. Так!.. Тепер ви нарешті відчепитеся від мене? (Відвертається, затуляє обличчя руками.)

Колчанов. Він покинув вас?

Колчанова. Він… був одружений..

Колчанов. Ну, що ж… буває… Все одно… все одно… Я люблю вас… І з цим вже нічого не вдієш.

Колчанова. Ні!.. Ні!.. Я сказала — ні!.. (Підхоплюється, вибігає.)

Колчанов. Але я так любив тебе!.. Я чекав два роки… Поки ти не захистилася… Чорт забирай!.. Це були, мабуть, найщасливіші роки мого життя. Як я працював! З яким натхненням!.. Недарма вважають, що головний стимул для творчості — це нерозділене кохання… Тоді я й намалював твій портрет… Той самий… Після виставки про нього стільки говорили… А ти чомусь сердилась… Особливо коли надрукували репродукцію в журналі "Україна", в репортажу з виставки… І категорично заборонила мені продавати його в музей… Він став моїм весільним подарунком тобі… (Зітхає.)

Поринає в темряву лавка у парку. Музика. Поряд на площадці освітлюється куток скромної квартири. За столом сидять Колчанов, Колчанова, Кудрицький.

Кудрицький. Ех, любі мої, як я вам заздрю!.. Ти, Олексо, витягнув щасливий білет у лотереї. Така дружина може тільки наснитися у рожевому сні. І сина вона тобі народила… любительського!

Колчанов. Ліверного, московського… У тебе, Борю, всі епітети пов’язані з закускою.

Кудрицький. Дотепник!.. (Колчановій.) Він просто хоче мене принизити перед тобою. Бо ревнує. І недаремно. Якби ти не був моїм другом, я б…

Колчанова. Нічого б у тебе, Борю, не вийшло. Я не люблю спокусників, самозакоханих і самовпевнених.

Кудрицький. Так, ти позитивний образ. Ідеальний, так би мовити, варіант. Портретна жінка. (Колчанову.) Чому ти її не малюєш?

Колчанов. Вона не хоче.

Колчанова. Після того портрета у нього нічого зі мною не виходить. Він малює мене зовсім не схожою.

Колчанов. Сонечко, зрозумій… З появою фотографії мистецтву зробилася непотрібною описовість, йому потрібна виразність… Це слова Матісса.

Кудрицький. О, Матісс — це добре!.. Його "Танець" — це сила! Інтенсивний колір… Ритм… Здорово!.. Торжество життя над смертю…

Колчанова. Можливо… Не суперечу… Але бути моделлю лише для виразності мені чомусь не хочеться… Тим більше, коли ця виразність зовсім на мене не схожа… Я, так би мовити, фізик, а не лірик, і бачу життя таким, яким воно є.

Колчанов. Пїкассо, між іншим, говорив: "Я зображую світ не таким, яким його бачу, а таким, яким його мислю".

Колчанова. Якщо ти будеш так зображувати світ, тебе ніколи не приймуть у Спілку художників.

Кудрицький. Нічого. Головне — це Художній фонд. І комбінат. Годувальник наш дорогий!

Колчанова. Ні! Я хочу, щоб мій чоловік був справжнім художником.

Кудрицький. Він — справжній художник, Томочко. У нас на курсі він вважався кращим рисувальником. І не бійся — конформізм йому не загрожує. Він твердо стоїть на реалістичних позиціях. Тільки він дуже вимогливий до себе.

Колчанова. Я вірю… Я вірю в нього! (Обіймає Колчанова.) Інакше б…

Кудрицький. Не обіймайтеся при мені!.. Я цього не можу бачити!

За сценою чути плач дитини.

Колчанова. Ану тебе!.. Кричиш!.. Юрка збудив. (Вибігає.)

Затемнення.

Музика. Висвітлюється інший куточок квартири, вже більш заможної (через кілька років). За письмовим столом, заваленим книжками, сидить Колчанова.

Входить Колчанов. Підходить до столу,' ніжно обіймає дружину за плечі.

Колчанов. Ну, відпочинь, скільки можна... Я вже забув, як... (Цілує її в щоку.)

Колчанова. Пробач, милий. Я повинна. Мені треба "добити" докторську, поки є Красильников.

Колчанов. Але...

Колчанова. Ти нічого в цьому не розумієш. Якщо Красильников піде з вченої ради...

Колчанов. "Красильников"!.. "Красильников"!.. Спасибі йому, звичайно, що він тобі допомагає, що він тягне тебе... Але... Не знаю... Може, я нічого не розумію, але Юрко зовсім відвик від тебе... Він...

Колчанова. Що ти хочеш?.. Він же твій син. Він бігає за тобою, як цуценя. Він не вилазить з майстерні. По-моєму, ти на ньому навіть змішуєш фарби, як на палітрі... такий він перемазаний.

Колчанов. Це він сам. Слухай, він геніально малює. Геніально! Я б’юсь, б’юсь, щоб знайти, узагальнити… А він раз-раз, кілька мазків і — потрясаюче!.. Якби можна було зберегти цю дитячу творчу феноменальність!

Колчанова. Але оскільки зберегти її не вдається, то треба тобі, дорогий, братися вже за якусь велику значущу тему… Масштабну… Інакше…

Колчанов. Знову ти…

Колчанова. Так, знову! Я хочу, щоб ти виходив нарешті на магістральну дорогу мистецтва. Талант — це не тільки здібності, вміння, майстерність. Це ще й вибір теми… І поки ти будеш мазюкати…

Колчанов. Мила моя… Мистецтво починається передусім з бажання… Те, що я хочу, я поки що… на жаль… не можу. А те, що я можу, я… вибач, не хочу… Отак!.. Тому я й шукаю, мучусь, мазюкаю… До речі, значущість, навіть масштабність не тільки в тому — що, а й в тому як!.. Картина Костецького "Повернення", пам’ятаєш, солдат спиною, руки дружини на його плечах і хлопчик, що обхопив його збоку, — більше говорить про війну, ніж безліч величезних батальних полотен деяких "магістральних" художників.

Колчанова. Ти прекрасно знаєш, про що я кажу.

Колчанов. Знаю, сонечко, знаю… ти втомилася, кидай роботу, відпочинь.

Колчанова. Ні! Я сказала — ні!.. Я повинна… Мені треба…

Колчанов. Ну, тоді я пішов мазюкати…

Колчанова. Отак завжди… Уникаєш серйозної розмови.

Колчанов. Ну, я піду… (Цілує її.)

Колчанова. А!.. (Безнадійно махає рукою.)

Затемнення.

Музика. Знову сидить Колчанов на диванчику в коридорі лікарні. Підводиться, підходить до дверей реанімаційної, прислухається. Зітхає.

Праворуч (але вже не за стіною, не за серпанком, а просто у кутку сцени) висвітлюється вестибюль лікарні. Вхідні скляні двері. Біля дверей за столиком чергової сидить у синьому лікарняному халаті міліціонер. Читає "Спортивну газету". За скляними дверима з’являються голови Юрка і Алли. Вони злодійкувато зазирають у вестибюль, перезираються, перемовляються. Нарешті двері відчиняються, і у вестибюль рішуче входить Алла.

Міліціонер (перепиняє їй шлях). Ви куди, громадянко?

Алла. А вам що? Треба.

Міліціонер. Нічого. Я чергую. Заміняю чергову… тітку Машу… яка вискочила у магазин… на хвилиночку.

Алла. Дуже приємно. А мені треба, розумієте… У цьому корпусі, мені сказали, лежить одна жінка, яка… Ну, загалом, треба…

Міліціонер. Не положено. Без дозволу головлікаря не положено. Отже…

Алла. Ну, треба мені, розумієте… Дуже… Невже не зрозуміло?

Міліціонер. А що за жінка?

Алла. Ну, жінка… Звичайна собі жінка… Мені треба її побачити.

Міліціонер. Записочку напишіть. Я передам. У яку палату?

Алла. Ні. Записочку ні… Вона… Мені треба особисто.

Міліціонер. Крутите, громадянко. Може, ви її соляною кислотою облити хочете. З ревнощів. Звідки я знаю.

Алла. Тю! Та де в мене кислота? Подивіться. (Розкриває сумочку, показує.) О! Духи. Понюхайте. (Підносить міліціонерові до носа флакон.)

Міліціонер. А чому ж тоді не говорите мету приходу. Що вам треба?

Алла. Це вже, вибачте, моя справа. Ви хто такий, щоб мене допитувати?

Міліціонер. Ображаєте, громадянко!

Алла. Та тому, що справа сугубо жіноча, розумієте… Не чоловіча справа.

Міліціонер. А я не чоловік..

Алла. Дуже шкода!

Міліціонер. Не в тому смислі! Я молодший лейтенант міліції, і мені по службі доводиться…

Алла. По якій службі? Ви тут хто? Хворий! Так лікуйтесь. Видужуйте. А то з міліції попросять.

В’їжджає на кріслі-колясці Федір.

Федір. Що тут у вас, товаришу Лялька?

Міліціонер. Та от громадянка попалася така настирна, просто жах. Ти їй одне, вона тобі інше… У мене через неї ледь шви не розійшлися. Дуже мені треба… Почергуй, Федюхо, замість мене, а я піду покурю. Сильно вона мене рознервувала… Тільки не пускай… нікого. (Виходить.)

Федір. Вам що?.. Дуже треба пройти?

Алла. Ага. Треба. Дуже.

Федір. Ви одна?

Алла. Взагалі… там ще хлопець у дворі. Якби можна було!..

Федір. Взагалі-то забороняється… Але я завжди допомагаю пройти, якщо приходять. Коли лежиш, ой, як хочеться, щоб хтось прийшов. Я знаю… Мені добре, у мене мама в лікарні працює…

Алла. Правда?

Федір. Ага… Я вам халати зараз дістану. І шапочки білі. І маски навіть. Будете наче студенти-медики… Зачекайте, я зараз… (Виїжджає.)

Знову висвітлюється глухий кут коридора лікарні. Сидить на диванчику Колчанов. Згадує. Тихо лине пісня під гітару.

Затемнення.

За стіною висвітлюється куточок теперішньої квартири Колчанових, тільки без деяких "зарубіжних" деталей (рік-два тому). Колчанов. Колчанова.

Колчанов. Слухай, ну нащо ти привезла йому ці джинси?.. Треті. Нащо ти псуєш хлопця?

Колчанова. Дорогий мій, ти говориш це тому, що сам йому, пробач, нічого не купуєш.

Колчанов. Ні. Просто подивись, як він змінився.

Колчанова. Нормально. Зріс. Порозумнішав. Природна вікова переоцінка цінностей.

Колчанов. Не переоцінка, а оцінка. Оцінка матеріальних цінностей.

Колчанова. Що ж, теж непогано. Треба цінувати те, що для тебе роблять…

Колчанов….по цінах чекових магазинів…

Колчанова. Тобі просто прикро, що він одійшов від тебе і наблизився до мене. Що ж, на все свій час. Раніше він був твій син. Тепер він мій син. Раніше я не могла приділити йому належної уваги, тепер намагаюсь надолужити…

Колчанов. …подарунками…

Колчанова. Ну, і що ж!.. Знаєш, це вигадана мораль, що дітей треба тримати у чорному тілі, на хлібі й на воді, і що ходити вони повинні хтозна в чому. Ніколи так не хочеться одягатися, як в юності!.. Я пам’ятаю, як я страждала, коли в мене не було нового плаття на новорічний вечір у восьмому класі. Мій батько чимсь був схожий на тебе. Він вважав, що моральність повинна ходити в лахмітті. Що будь-яка модна сучасна одежина — вже сама по собі аморальна. Дурниці!.. "Быть можно дельным человеком и думать о красе ногтей" — Пушкін. Зараз молодь дуже тверезо й розумно дивиться на життя. Зараз всі хочуть в

міру можливості користуватися благами цивілізації. А грузини взагалі, наприклад, вважають, що дітям, особливо синам, треба давати гроші. Це виховує в них самостійність, щедрість, впевненість у собі… Може, вони й мають рацію…

Колчанов. Мда… "Бідні селяни! У них немає хліба?.. То нехай їдять тістечка…" — говорила королева.

Колчанова. Не мудруй!

Колчанов. У "Щоденнику письменника" Достоєвського я вичитав про дрібного чиновника, що служив у Петербурзі, а потім у нас в Києві і який все своє життя витратив на те, що збирав гроші і викуповував на них з рабства кріпаків — одного в десять років. Викупив трьох чи чотирьох, а дружині й дітям не залишив нічого.

Колчанова. Нещасна дружина й нещасні діти… До речі, за останні десять років ти, пробач, мабуть, не заробив і на одного кріпака.

Колчанов. Один дідусь мені якось сказав: треба прожити життя, щоб зрозуміти, що головне — не ображати людей. Що головне у житті — доброта.

Колчанова. Так. Але доброта дійова. Ну кому, скажи, потрібна твоя абстрактна доброта? Кому? Робити треба щось!.. Робити!..

Колчанов. Я роблю.

Колчанова. Що?

Колчанов. Вчу дітей малювати… Хоча б… І… заодно вчуся в них. Пробач.

Колчанова. Ай! Облиш! Це несерйозно. Все життя ти гарцюєш верхи на лозині, удаючи вершника. А на справжнього коня, пробач, так і не сів.

Колчанов. А ти добре сказала. Дуже влучно. Адже гарцювати на лозині, удаючи вершника, — це ж мистецтво. Для цього треба мати уяву, творчу фантазію. А їхати на живій кобилі і дурень може...

Колчанова. Ай, перестань!.. Все життя я б’юсь, щоб... А ти... теревениш про доброту.

Колчанов. А чого ти б’єшся? Чого ти хочеш від життя?

Колчанова. Життя хочу!.. Повноцінного!.. Розумієш?

Колчанов. Невже в цьому його повноцінність? (Обводить рукою навколо.)

Колчанова. Нічого ти не розумієш!.. Нічого!.. Ех!..

Затемнення.

Музика (Далекий голос співає пісню про старого дивака.) За стіною висвітлюється частина кухні. Колчанов миє посуд. Входить Колчанова.

Колчанов. Розійшлися?.. (Колчанова, не відповідаючи, мовчки ходить по кухні.) Що таке? Ти чимось незадоволена?

Колчанова (роздратовано). А ти вважаєш, що я можу бути задоволена? Так?

Колчанов. А в чому справа?

Колчанова. Мені було соромно за тебе перед людьми. Розумієш, соромно!

Колчанов. Соромно?

Колчанова. Ну, що ти говорив? Га? Що ти говорив? Ти хоч розумієш?.. Ти мені вибач, але останнім часом ти справляєш враження нерозумної людини. Так!

Колчанов. Гм… А мені чомусь і цей твій декан, і члени ради…

Колчанова. Можеш думати все, що завгодно, алє з цими людьми я працюю. Розумієш? І мені потрібні з ними нормальні людські стосунки. Тобі ясно? Чи до тебе це не доходить?

Колчанов. А оцей Аркадій Степанович? Звідки він? Нащо він тобі?

Колчанова. Він відає закордонними поїздками. Якщо ти сам… нікуди не їздиш, то не заважай хоча б іншим.

Колчанов. Та що ти, сонечко!.. Хіба я заважаю… Але знаєш, для мене завжди раніше… З дитинства… професор був втіленням вихованості, інтелігентності… І є, є ж такі професори… А ти чомусь контактуєш з такими, що… Мало того, що чавкають, сякаються за столом, розказують вульгарні сороміцькі анекдоти… По-моєму, найхарактерніша риса цих твоїх професорів — це почуття ліктя. Тільки не в тому розумінні, а в розумінні розштовхування конкурентів.

Колчанова. Ну, досить! Досить!.. Так-от… Скажу тобі одверто. Якби не Юрко, я б, мабуть… Я терплю тільки заради Юрка. Але терпець мій може увірватися. Врахуй це!.. (Виходить.)

Колчанов якийсь час з тугою дивиться їй услід. Потім бере відро для сміття, виходить.

Затемнення.

Висвітлюється площадка на сходах. Сміттєпровід. Поряд — відро для сміття. На площадці стоїть Колчанов, він палить. Сходами піднімається Кудрицький.

Кудрицький. А-а, принц-супруг! Здоров!.. А я проходив, бачу — світиться. Значить, не сплять Дай, думаю, зазирну. Давно не був. Що — виганяють курити на сходи?.. Ти б собі хоч місце тут обладнав…

Колчанов. Спальне… Мабуть, доведеться…

Кудрицький. Чого так трагічно?.. Полаялися, чи що? Лаятися з такою жінкою?.. Гріх!.. Хіба можна сваритися з королевами…

Колчанов. Ех, Борю, Борю… Заздрю я тобі.. Ти дивишся на неї, як на картину… здалеку. А я…

Кудрицький. Женився б на Льолі, натурщиці. Був би тоді кум королю. А так — терпи, брате!

Колчанов. Я терплю… Але іноді… Ти ж знаєш, я дитбудинківський… дитя війни… І моя душа бідняка не може витримати, коли… Та що там казать!!! Вчора приходив агент… страхувати майно… Ах, як вона любить майно!

Кудрицький. Що ж… тепер всі матеріалісти. Останнім ідеалістом був Гегель… До того ж вона сама… на свої… Так що…

Колчанов. Так-так… звичайно… Але я не збагну, як може розумна неабияка людина витрачати стільки сил і енергії на те, щоб дістати якусь шмату. І заради цієї шмати ладна принизитися до просьб… А!.. (Махає рукою.)

Кудрицький. Але вона ж і тобі теж дістає.. Гегель!

Колчанов. Та ба!.. Змушений погоджуватись. Чоловік професора не може ходити злиднем. Фірма!.. Але я ніколи не відчував особливої радості від нових штанів. Навпаки. Вони мене сковують.

Кудрицький. Вже було. У Гекльберрі Фінна.

Колчанов. Коли мої шпінгалети одержують призи… В Індії, в Японії… вона ревниво питає: "А ти? Що одержуєш ти?" Вона не розуміє, що я одержую — радість! Саме тут, а не в іншому випадку. Жоден Пікассо не зрівняється з якою-небудь Наталкою Зарічняк або Валеркою Кавуном… Діти — це ж генії.

Кудрицький. Так, тут ти правий… А як там твоє "Щастя дітей землі"? Рухається? Ти вже більше року не кликав мене в майстерню.

Колчанов (зітхає). Не кликав… Може, Борю, я так її ніколи й не напишу… Але…

Кудрицький. Як тобі відомо, Іванов писав свою картину двадцять років… Ти поки що всього десять… Отже…

Колчанов. Не треба…

Кудрицький. Ні. Я не іронізую… Я заздрю… Заздрю, що ти не став заробітчанином, як я… що виявив характер. Але звинувачувати Тамару не треба. Вона трудівниця. В неї своє життя, свої радощі… А ти егоїст. Як всі художники.

Колчанов. Можливо… Але я не можу радіти її радощами… Я от мучусь, шукаю, пишу, переписую, замазую, знову пишу… і в цьому — моє життя. І моє горе, і моє щастя… Я не можу інакше…

Кудрицький. Ще раз кажу — заздрю тобі… І не падай духом, Олексо! Держись! Все буде о’кей! Гоген тільки почав у сорок років. А Дефо написав "Робінзона Крузо", коли йому було п’ятдесят дев’ять. І "Гуллівера" Свіфт написав у п’ятдесят дев’ять.

Колчанов. І ще — скажу тобі одверто. У ті рідкісні хвилини, коли я раптом виявляв рішучість, твердість, — аж до розриву, — вона враз пасувала, очі в неї робилися перелякані, і мені ставало її жаль… І я вже ладен був вибачатися, просити пробачення… Ах! Та що там казать!..

Кудрицький. Вся справа в тому, що ти її любиш, Олексо! Любиш! Незважаючи ні на що. І від цього нікуди не дінешся… Ходім миритися! Ходімо!.. (Обіймає Колчанова за плечі, веде.)

Музика.

Затемнения.

Коли запалюється світло, знову сидить Колчанов на білому дивані у коридорі лікарні. Проходить Міліціонер. Обертається на Колчанова, придивляється. Підходить.

Міліціонер. Ой, пробачте… товариш художник? Це… це ви?

Колчанов. Я — художник… А що?

Міліціонер. Ой! Ви мене, мабуть, не впізнали? Молодший лейтенант Лялька. З… вибачте… витверезника. Пам’ятаєте? Тиждень тому ви в нас но… ночували…

Колчанов. А-а… (Хмуриться.)

Міліціонер. Ой, ви знаєте... Так вийшло... Якби я був... Я ж бачив, що ви не просто... Що у вас... щось трапилося... потрясіння якесь... Сидить людина на вокзалі з пляшкою у руці... І плаче. І ні на що не реагує... Я б вас і зразу відпустив, але... переночувати десь все одно треба ж було... А вночі мене приступ апендициту як схопив! Думав: усе, кінець! "Швидка допомога". Зразу на стіл... А Вахрамаев, який мене підмінив, вранці, звичайно, документик і.. Він у нас, знаєте, такий акуратист...

Колчанов. Та хай!..

Міліціонер. Ну, що ви! Це ж неприємності. Що я — не розумію. Хочете, я листа напишу у вашу установу. Як свідок, так би мовити, того, що відбулося... Хочете?

Колчанов. Пробачте... не до цього мені зараз.

Міліціонер. Ну, як хочете... А то... я можу... Всі думають, що міліціонери тільки... А... У вас що тут — родичі?

Колчанов. Так... можна сказати... родичі. (Зітхає.)

Міліціонер. Щось серйозне? (Колчанов не відповідає.) Звичайно, якби не серйозне, сюди б не поклали... Так... Ну, я піду... Всього вам... Щоб все було гаразд.

Колчанов. Дякую... І ви видужуйте.

Міліціонер. Дякую... До побачення. (Виходить.)

З реанімаційної виходить лікар.

Лікар. Зайдіть, будь ласка. Мені треба з вами поговорити.

Колчанов. Що?.. Що?.. Щось…

Лікар. Я вам все поясню. (Заводить Колчанова в кабінет.)

Входять Юрко і Алла (в білих халатах, шапочках, на обличчях марлеві пов’язки).

Юрко. Ну, цей хлопець — молоток!.. І халати, і шапочки дістав. І ці… намордники…

Алла. А ти думав!.. Навіть якщо й зустрінеш зараз свого татуся, вій тебе нізащо не впізнає.

Юрко. Студенти-медики! Ха!

Алла. Сказали чомусь — в реанімації… Це тут.

Юрко. А що — після цього буває так погано?

Алла. Буває, буває!.. Навіть вмирають після пологів. І зараз теж… А ти думав!

Юрко. Як же дізнатися?.. І взагалі…

Алла. Ану, дай я зазирну… (Прочиняє двері реанімаційної, зазирає і одразу зачиняє.) Ой!.. Там так страшно!.. Стільки всяких…

Федір. Туди не треба…

Юрко. Що?

Алла. Чому?

Федір. Там… моя мама…

Юрко. Що?

Алла. На… Надія Коваленко?!

Федір. Так. Ви що — її знаєте? Ви — до неї?

Юрко. Ні-ні!..

Алла. Ні… Але… Тут була одна людина… Художник…

Федір. Так. Мама чомусь хотіла, щоб він приїхав… Не знаю чому… Гарна людина. По-моєму…

Алла. А ти… його… раніше… не бачив?

Федір. Ні. Він приїздив тиждень тому. І от сьогодні… Скажіть, а чому в цій лікарні не роблять пересадку серця?.. Чому? А?..

Алла (знизує плечима). Не знаю.

Юрко (Аллі). Ходім.

Алла. Почекай. (Федору.) А твоя мама…

Федір. Медсестра. У цій лікарні все життя працює. І я тут від самого народження…

Алла. А… а батько?

Федір. Нема батька… Загинув… на кордоні… ще до мого народження… Він військовим був, прикордонннком… Я вважаю,

військові — це… у нас є сусіда, Валерик. Мати останнє продає, наймає йому репетиторів. Щоб він поступив хоч у який-небудь інститут. А то в армію заберуть… Заберуть!.. (Криво усміхається.) Якби мене… я б… не задумуючись…

Юрко (Аллі). Ходімо, ну!

Алла. Та почекай!.. (Федору.) А ти… пробач… що… тут…

Федір. Що я? Тут?.. Хворих розважаю… Морально підтримую… Щоб духом не занепадали… Фігурки їм з корчів та коріння вирізьблюю, дарую… Дітям хворим казки розказую… Веселі… Щоб не плакали… А взагалі… квіти паперові роблю… від комбінату… для заробітку… троянди, півонії, гладіолуси, маки… Навіть фіалки… Ось!.. (Виймає десь з-під крісла букетик фіалок, подає Аллі.) Це вам!

Алла. Ой!.. Дякую!.. (Підносить до обличчя.) Навіть пахнуть!.. Колосально!

Федір. Аякже. Одеколоном спеціально бризкаю. Щоб були як справжні… як живі…

Алла. Молодець ти!

Федір. Ну, я поїду… А то лікар побачить… Він сказав, щоб я тут не з’являвся. Щоб мама не… ви туди не заходьте. Добре? В реанімаційну взагалі не можна заходити.

Алла. Добре.

Федір. Привіт!

Алла. Привіт!

Юрко. До побачення.

Федір від'їжджає.

Алла. Ну от… І дізналися… Виходить, він не зараз, а давно… замолоду… Ще до…

Юрко. Хто?

Алла. Ну, ти класик!.. "Хто?" Татусь!.. Це ж твій брат!! Ти що— не бачиш!

Юрко. Що?

Алла. У вас же очі зовсім однакові… і… і губи… і овал лиця… і…

Юрко. Перестань!.. Перестань, чуєш!..

Алла. Ти тому, що він… такий?

Юрко. Замовкни! Ну! Заткни рота! Чуєш?!

Алла. Знаєш, а він кращий за тебе… кращий… Добріший!

Юрко. Ну, й… й цілуйся з ним!

Алла. Я б, може, і… та він, мабуть, не захоче…

Юрко. Захоче! Захоче!.. А ти… ти з кожним…

Алла (дає йому ляпаса). Ні! Не з кожним…

Юрко. Ти… ти… я… я… (Вибігає.)

Алла. Дурень! Від брата відмовитися готовий… Хіба можна відмовлятися… Навіть якщо… Хіба можна… (Іде.)

З кабінету виходять лікар і Колчанов.

Лікар. Ви подумайте все-таки. Тут є дуже багато складних моментів. Непередбачено складних. Врахуйте. Краще одразу все зважити. Потім буде… важче… і болячіше…

Колчанов. Я вже подумав… зважив…

Лікар. Ну, дивіться… (Заходить до реанімаційної.)

Затемнення.

Ліворуч висвітлюється куток під сходами. У кутку, закривши обличчя руками, стоїть Юрко. Плечі його здригаються. В’їжджає Федір.

Федір. Ти?!. Що ти?!. Що ти?.. Не треба… Заспокойся… Що ти?.. Ви… ви — що? — посварилися з нею?.. Може, через мене?.. Що я фіалки їй подарував? Так ти не сердься… Не сердься… Я ж просто так… без всякого… Просто в неї очі добрі… Як у моєї мами… Ех!.. Погано моїй мамі… Зовсім погано… Лікарі мене заспокоюють, але я відчуваю… відчуваю… До речі… це моє місце… Я сюди приїжджаю… Щоб ніхто не бачив… Ех! Якби можна було… Щоб я став лікарем… Я б її врятував… Я певен… А ти? Не в медичний збираєшся?

Юрко. Ні.

Федір. А вона?.. Вона б, по-моєму, могла бути лікарем…

Юрко. Ні.

Федір. Ти теж добрий… Тільки з характером… Я от на тебе дивлюсь… І щось… щось наче… От не можу тобі пояснити…

Юрко. Ти… ти… Та ти ж нічого, нічого не знаєш!.. Та він же… він же… (Вибігає.)

Федір. Про що це він?.. Дивак!..

Затемнення.

Знову сидить Колчанов на білому диванчику біля реанімаційної.

Колчанов. Це було так несподівано. Тиждень тому раптом прийшов цей дивний лист… "Прошу вас, зважте на прохання людини, якій лишилося жити зовсім недовго… Приїдьте, прошу вас…" І, звичайно, я не міг не приїхати… Одразу. В той же день…

Музика (тихо грає гітара).

За стіною в протилежному від реанімаційної боці висвітлюється площадка. Лікарняна палата. На ліжку лежить Надія Коваленко. Колчанов іде туди, з’являється біля ліжка.

Колчанов. Здрастуйте… Я…

Коваленко. А-а… Здрастуйте… Здрастуйте… Дякую… Дякую, що ви приїхали… Ви… ви не пізнаєте мене?

Колчанов (вдивляється). Щось… знайоме, але… пробачте…

Коваленко. Так… Стільки років минуло… І я так змінилася… звичайно…

Колчанов. А ми… знайомі?..

Коваленко. Як вам сказати… Я-то вас добре знаю… А ви… Може, згадаєте… П’ятнадцять років тому, влітку, у червні, ви гуляли з сином у парку Шевченка… А я підійшла і… Ні, не пам’ятаєте, звичайно… Так давно…

Колчанов. А-а… Пригадую… Аякже!.. Ви ще розповідали про свого сина… З такою любов’ю… Пам’ятаю… І чомусь так ніжно поставилися до нашого Юрка…

Коваленко. Він дуже був схожий на мого Федю… Дуже… Як він там? Здоровий? Все гаразд?

Колчанов. Так. Дякую. У цьому році закінчує школу, готується в інститут… А що з вами?

Коваленко. Не треба зараз про це… Потім… Ви любите дітей… Я відчуваю…

Колчанов. Мені доводиться багато возитися з ними… Я веду художню студію в Палаці піонерів…

Коваленко. Ви, по-моєму, хороша людина… Я це зрозуміла ще тоді, в парку… Як ви розмовляли із своїм трирічним Юрком… Так може розмовляти тільки дуже добра і хороша людина… І ваш Юрко… Діти завжди відчувають справжню любов і годі.. Це найголовніше… І мій Федя у цьому віці теж… Який хлопчик був!.. "Мамочко! Ти відпочинь, ти втомилась, — він у дитинстві трохи шепелявив, — я за тебе почергую біля хворих". А коли ми пішки йшли додому: "Штривай, мамо, от я вирошту, куплю гружовик і буду тебе рожвожити"… Рожвожити!.. Дитино моя!.. (Відвертається.)

Колчанов. А як він? Як його справи?

Коваленко (після паузи). А… (Важко зітхає.)

Колчанов. Що з ним? Може, я в змозі чимось допомогти?

Коваленко. Не знаю… Нічого не знаю… Знаю лише одне — мої справи погані… Я, мабуть, скоро…

Колчанов. Ну що ви…

Коваленко. Не треба… Я сама медсестра… Я…

Колчанов. Все одно… Не треба так… Треба триматися… Головне — вірити… і тоді…

Коваленко. Я тримаюсь… Якби не Федя, я б, мабуть, давно… Не будемо про це… А у вас? У сім’ї все гаразд?

Колчанов. Більш-менш… Дружина вже професор, кафедрою завідує…

Коваленко. Молодець… (Зітхає.)

Пауза.

Колчанов. Ви щось хотіли мені сказати. Правда ж?

Коваленко. Та… ні… просто… Ідіть уже, мабуть… До побачення. (Відвертається.)

Колчанов. Пробачте… Але я не можу так піти. Я відчуваю — щось… щось ви хотіли мені сказати… Не соромтесь, я постараюсь зрозуміти, і якщо тільки зможу… Прошу вас!..

Коваленко. Не треба… Ідіть… Ви… Пробачте!..

Колчанов. Прошу вас!..

Коваленко. Ну нащо ви… Ви будете жалкувати, що наполягали… Не треба… Повірте.

Колчанов. Прошу вас… Не думайте про мене… Кажіть те, що ви хотіли сказати… У вас, мабуть, якесь прохання… не соромтесь… Якщо я зможу…

Коваленко. Повірте, я мимохіть зроблю вам боляче… Я не хочу цього. Поки я не бачила вас, мені здавалося… я думала… А тепер… Не можу…

Колчанов. Нічого… Прошу вас…

Коваленко. Даремно ви наполягаєте…

Колчанов. Прошу вас…

Коваленко. Ну що ж… Раз так… (Зітхає.) Справа в тому, що Федя…

Колчанов. Що?

Коваленко. Чекайте… Я тоді все по порядку… Це… це було двадцять років тому. Я працювала сестрою у родильному в Красноградi… Під Харковом… Якось до нас поступила дівчина… ну, не дівчина, молоденька, одним словом… В неї почалися передчасні… народила шестимісячного… хлопчика… А десь на десятий день… зникла… Хтось уночі приніс їй одяг… Було літо. Перший поверх… Документів, коли поступала, в неї не виявилося. Прізвище назвала вигадане, адресу теж. Швидше за все іногородня. Спеціально приїхала у незнайомий Красноград, щоб… У нашій практиці то не перший випадок… Ви

пробачте, вони бувають такі дурненькі, ці дівчата… І так потім шкодують… Так страждають потім… Але… Роди були спровоковані… Вона хотіла позбавитися дитини… Але пізно похопилася… Хлопчик народився живий… Як його виходжували!.. Як за нього боролися! У нас лікарі хороші були… Я теж ночами біля боксу просиджувала… Він, ватою обкладений, ледь— ледь дихав… Виходили… А потім… потім я його всиновила… Я мріяла про дитиу. Розумієте? Заміж вийти не вийшло… Не всі ж… не всім же вдається… Це така справа…

Колчанов (пригнічено). Так значить… ви думаєте…

Коваленко. От бачите… Ви не вірите… Не треба було мені розповідати… Думаєте — авантюристка якась…

Колчанов. Ні-ні… продовжуйте… прошу вас — прошу.

Коваленко. З Краснограда я виїхала. Переїхала у Вінницю. Тут у мене тітка старенька жила. І щоб ніхто, звичайно, не знав, що Федя в мене не рідний… Не рідний!.. Та ріднішого за нього й придумати не можна було! Яке це дитя було добре, лагідне!.. Яка я була щаслива! Почала навіть боятися, а раптом його в мене відберуть… Опам’ятається рідна мати і… відбере… Всяко ж буває…

Колчанов. А як… як ви дізналися, що це…

Коваленко. А я приїхала якось до Києва і раптом зустріла її на вулиці. Випадково. Мене наче окропом ошпарило. Ви йшли удвох. Про щось весело говорили, сміялися… Нікого не помічали… Я три квартали за вами йшла. До самого дому… Думала, може, обізналася. Ні — вона!.. Я, крім усього, родимку на шиї добре запам’ятала. Та й гарна вона. Такі не забуваються… А потім портрет у журналі "Україна" побачила…

Колчанов. Портрет?..

Коваленко. Репродукцію з картини... Вона була в тому ж платті, що й на вулиці...

Колчанов. Так... (Зітхає.)

Коваленко. Пробачте... Але не думайте... Я нічого, нічого від вас не хотіла... Я, навпаки, боялася, щоб не забрали... Ви тільки одружилися тоді... Щасливі такі були!.. Я заспокоїлася трохи... А потім у вас народився Юрко... Я зовсім заспокоїлась. Я тоді тітку до Києва привозила. У проктологічний центр. Що на бульварі, біля університету. Півтора місяця з нею тут пробула. Сам професор Матяшин операцію їй робив. Ви жили тоді на Рєпіна, у старому будинку. І завжди гуляли з Юрком у парку Шевченка... Я сяду на лавочці і спостерігаю. А якось не витримала і підійшла. Дуже ваш Юрко на Федю мого схожий був... А потім... потім сталося... це... нещастя... Поліомієліт!.. Я думала, я збожеволію... Я навколішки стояла перед лікарями нашими, благала: "Врятуйте, вилікуйте Федю!" Але... кволенький він усе-таки був... шестимісячний... Так і лишився на все життя у кріслі-колясці...

Колчанов (з болем). А-а...

Коваленко. Таке горе!.. Як він житиме, коли мене не буде!.. Він такий, такий... Знаєте, коли він дізнався, що я... що в мене... Від нього приховували спершу... та хіба приховаєш... Так він до головлікаря кинувся: "Благаю — зробіть, зробіть пересадку серця!.. Я згоден. У мене здорове серце". Розумієте?.. Розумієте?.. (Схлипує.) Він такий., такий...

Затемнення.

Музика.

Знову біля дверей реанімаційної сидить Колчанов

Колчанов. І от минув тиждень… І я знову тут… Пробач, я ще нічого не сказав тобі, Тамаро… Це було нелегко… Але вона взяла з мене слово, що я нічого тобі не скажу, поки вона жива..

З реанімаційної виходить лікар. Втомлено знімає з обличчя марлеву пов’язку.

Лікар. Все… Ми робили все, що могли… Більше нічого зробити вже було неможливо…

Затемнення.

Музика (обривається на високій ноті акорд) У темряві чути відчайдушний крик Федора: "А-а-а!.. Мамо!.. Мамочко!.."

Квартира Колчанових.

Колчанова (говорить по телефону). Так!.. Так!.. І сантехніку давно вже час міняти. Я бачила такі японські змішувачі в одному будинку!.. Але це ж все треба дістати. Коли цим займатися?.. Так… гак… До всього просто руки не доходять… Так… (Входить Колчанов.) Так… так… Звичайно… так… Ну, добре… Ви пробачте, Людмило Георгіївно, я вам ще потім передзвоню… Зараз тут… до мене прийшли… Так… так… до побачення! (Кладе трубку, Колчанову.) Нарешті!.. Гарний!.. Нічого не скажеш!.. Боже мій!.. Яка ганьба!.. Докотився!.. Мій чоловік у витверезнику! Це ж якщо дізнаються на кафедрі… Яка ганьба!

Колчанов. Пробач… Зірвався… Не витримав… Вперше в житті…

Колчанова. Що трапилось?.. Нащо ти взагалі їздив у Вінницю? Тоді, тиждень тому? Ти мені так і не сказав, до речі.

Колчанов. От про це й хочу зараз сказати… Наберись мужності, Тамаро…

Колчанова. Я, здається, тільки те й роблю все життя з тобою. Що таке?

Колчанов. Не знаю навіть, як почати…

Колчанова. Починай-почннай, не бійся, не бійся. В тебе з’явилася якась жінка?.. Ну, сміливіше!

Колчанов. Не треба… Все надто серйозно… Ти тільки не думай… Я обіцяв ніколи не торкатися твого минулого, але…

Колчанова. Але…

Колчанов. Ти говорила, що розказала мені все… Ти нічого не забула?

Колчанова. Що? Що ти маєш на увазі?

Колчанов. Красноград… Пологовий будинок…

Колчанова. Що-о?!.

Колчанов. Я бачив… твого сина…

Колчанова. Що?! Що ти сказав?!

Колчанов. Так… Його виходили… Він живий…

Колчанова. Ні!.. Не може бути… Ні!.. (Сідає, прикриває очі рукою.) Накапай мені корвалолу… Будь ласка…

Колчанов (бере з серванта пляшечку з ліками, капає в чарочку, доливає водою, подає). На!.. (після паузи.) Його всиновила одна медсестра. І переїхала з Красноградa у Вінницю… Щоб ніхто не знав.

Колчанова. Як… як він… виглядає?.. Який він?

Колчанов. Гарний хлопець… Схожий на тебе…

Колчанова. Ох!.. А як… ти дізнався? Як ти знайшов цю… медсестру?.. Чи вона тебе?

Колчанов. Колись вона випадково зустріла тебе на вулиці. І впізнала. А потім ще побачила портрет у журналі…

Колчанова. А… а чому раптом., зараз…

Колчанов. В неї була невиліковна хвороба серця… Вчора вона… померла…

Колчанова. А-а…

Колчанов. Справа в тому, що Федя… Його звати Федя… інвалід.

Колчанова. Що-о?

Колчанов. Після поліомієліта в нього відібрало ноги… Він на кріслі-колясці…

Колчанова. О-о!..

Колчанов. Він лишився зовсім один… Ми повинні його забрати…

Колчанова. Так… Звичайно… Звичайно… О боже!.. О-о!..

Колчанов. Я вже домовився.

Колчанова. З ким?

Колчанов. З головлікарем лікарні… де вона працювала і… де померла… Він там.

Колчанова. О господи!.. Як це несподівано… як це… Стільки років!..

Колчанов. Ти даремно все-таки не розказала мені тоді… одразу… Ми могли…

Колчанова. Я була певна, що він помер… Була певна… Ті дні для мене — як марення… Але я пам’ятаю, лікар сказав: "Врятувати дитину ми не зможемо… не зможемо…" Я точно пам’ятаю…

Колчанов. Але вони змогли… Вони врятували його…

Колчанова. Олесю… а… а може, це… може, це не мій син?..

Колчанов. Що?

Колчанова. Ця медсестра… Я звичайно, не звинувачую її. Ні… Її можна зрозуміти… Вона нещасна жінка… Ніж залишати сина-інваліда напризволяще… то краще вже…

Колчанов. Що ти говориш? Як ти можеш?.. Ти… ти…

Колчанова. Але… але, справді… я… я не певна…

Колчанов. А я певен!.. Вона виростила, виховала твого сина, а ти… Ех! Якби можна було пересаджувати серце, я б пересадив серце тієї жінки тобі… Я ж бачив його! Це твій син!.. Твої очі, твої губи, твій поворот голови. У мене ж все-таки око художника. Тим більше, коли я бачу риси жінки, яку… яку… (Зривається на крик.) Як ти можеш не вірити!

Колчанова. Не треба, Олесю! Лесику, не треба!.. Заради нашого кохання!.. Пожалій мене! Я згодна. Так, я винна… Тяжко винна. Я не знала. Я не думала… Я була тоді молоденька, дурненька дівчина. Потрапила в таку біду… Зрозумій, я була тоді рекомендована в аспірантуру. П’ятий курс. Диплом. І раптом таке… Все гине, одразу. Все. І вдома… Якби була жива мати… А то… Батько.:. Ти ж знаєш, як він на все це дивиться…

Колчанов. Але зараз ти вже не дурненька дівчина.

Колчанова. Ти не думай… Я… я перші роки ночами не спала, мучилася. Він снився мені… Я…

Колчанов. А тепер, коли він знайшовся, ти…

Колчанова. Любнй, ти не кричи, але… Ти хочеш, щоб я сказала йому, що я…

Колчанов. Ні. Не хочу. Правду йому говорити зараз не можна… Він дуже любив свою матір… оту… Я вже думав… Скажемо, що ми вирішили всиновити його, тому що медсестра Надія Коваленко, його мати, колись врятувала мені життя… Мені! Розумієш?.. Ти тут будеш навіть ні при чому.

Колчанова (після паузи). Ти говорив… він схожий?

Колчанов. Так.

Колчанова. А якщо… хтось… коли-небудь… чи він сам догадається… чи Юрко… І все відкриється… І неможливо буде приховати… Адже Юрко не повірить в те, що ця медсестра врятувала тобі життя… ти ж ніколи про це не говорив… Що я скажу Юркові? Як я йому поясню?! Як?!

У дверях з’являється Юрко.

Юрко. Не треба нічого пояснювати.

Колчанов. Ти?!

Юрко. Ви так кричали… На сходах чути було… Я відчинив і стояв у коридорі… І все чув… Пробачте…

Колчанова. Де ти був?

Юрко. У Вінниці… і теж… бачив його…

Колчанов. Неймовірно! Як же ми не зустрілися?

Юрко. Не знаю… Так вийшло… Випадково… Могли й зустрітись. (Гукає.) Дядю Борю! Заходьте!.. (Батькам.) Він там, у коридорі… Він зайшов разом зі мною… І теж чув…

Колчанов (визирає у коридор). Там нікого немає.

Юрко. Значить, пішов… Стало соромно, і пішов… (Матері відчайдушно.) Як ти могла-кинути його?!. Як?!.

Колчанов. Юрко!

Юрко. Щоб стати професором?!. Так!.. Щоб купити цей паршивий гарнітур?!. Цю погань?! (Пхає ногою меблі.) Цю вазу?!. (Кидає вазу на підлогу.) Заради цього?!. Заради цього?! Хай воно горить синім полум’ям!.. І все одно… Все одно одержиш страховку!.. І за мене одержиш страховку. Ти й мене застрахувала… (Істерично плаче.)

Колчанов. Юрко!.. Ну що ти?.. Юрко!.. (Обіймає сина.)

Колчанова стоїть закам’яніла, похиливши голову.

Музика.

З динаміка лунає пісня під гітару:

Сміється, глузує

Кощій з дивака,

Що горба у нього

Порожня така…

З порожньою торбою

Ходить дивак.

Годинникар Тік-Так…

Тік-Так… Тік-Так…

Тік-Так… Тік-Так…

Старий дивак…

Тік-Так… Тік-Так…

Тік-Так… Тік-Так…

Старий дивак…

Повільно опускається

Завіса